

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы прарэктар

УА «Беларускі дзяржаўны

ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

_____ Ю. П. Бондар

« ____ » _____ 2012 г.

Рэгістрацыйны № ВД-_____/вуч.

**ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ
КУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ ДУМКІ**

Вучэбная праграма

на спецыяльнасці 1-21 04 01 Культуралогія (на напрамках),

напрамку спецыяльнасці 1-21 04 01-01 Культуралогія

(фундаментальная) спецыялізацыі 1-21 04 01-01 01

Тэорыя і гісторыя культуры

Мінск
БДУКМ
2012

Складальнікі:

А. І. Смолік, загадчык кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», доктар культуралогіі, прафесар;

Л. К. Кухто, дацэнт кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт

Рэцэнзенты:

Н. Л. Баліч, старшы навуковы супрацоўнік дзяржаўнай навуковай установы «Інстытут сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», кандыдат сацыялагічных навук;

С. А. Пацыенка, старшы выкладчык кафедры менеджменту сацыяльна-культурнай дзейнасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі

Рэкамендавана да зацвярджэння:

кафедрай культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 7 ад 22.02.2012 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол №5 ад 24.05.2012 г.)

Адказы за рэдакцыю *В. Б. Кудласевіч*

Адказы за выпуск *А. І. Смолік*

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Беларуская культуралогія як навука аб культуры ў першым дзесяцігоддзі ХХІ ст. дасягнула сталага ўзроўню развіцця і ўжо набыла пэўную сістэмнасць, якая дазваляе прэтэндаваць на асэнсаванне шэрагу праблем, якія ў сумежных навуках да гэтага часу не атрымалі глыбокага асвятлення.

Элементы імпліцытных культуралагічных ведаў можна выявіць ужо ў старажытных пісьмовых крыніцах. Мысліцелі мінулых эпох стваралі філасофію духа, фактычна распрацоўвалі тэматыку філасофіі культуры. У другой палове ХІХ ст. у галіне тэарэтычнага пазнання культуры адбылося станаўленне новага кірунку даследаванняў, які распаўся на мноства плыней. Антрапалогія, сацыяльная антрапалогія, культурная антрапалогія, этнаграфія, этналогія пачынаюць інтэнсіўныя скрупулёзныя і прадуктыўныя пошукі вытокаў культурнай самабытнасці чалавека. Ідзе працэс фарміравання нацыянальных, у тым ліку і беларускай этнаграфічных школ. Беларускімі антрапологамі, археолагамі, этнографамі, фалькларыстамі быў сабраны велізарны фактычны матэрыял, які дазваляў рабіць шырокія абагульненні ў сферы культуры. Але прадстаўнікі існаваўшых гуманітарных навук не маглі з пазіцыі сваіх метадалагічных устаноў адказаць на шэраг пытанняў: У чым сутнасць культуры? Якая яе структура і функцыі? Якое ўздзеянне яна аказвае на чалавека? Якім чынам узнікае і існуе? і інш. Неабходна была новая гуманітарная дысцыпліна з іншай метадалогіяй і метадыкай даследчых працэдур. У 90-х гг. ХХ ст. у Беларусі адбылося станаўленне міждысцыплінарнай галіны пазнання тэорыі культуры – айчыннай культуралогіі.

Мэтай вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя беларускай культуралагічнай думкі» з'яўляецца выяўленне культуралагічнага дыскурсу ў беларускіх літаратурных тэкстах, на падставе якога адбывалася станаўленне і развіццё айчыннай культуралогіі.

Падчас выкладання дадзенай вучэбнай дысцыпліны вырашаюцца наступныя *задачы*:

– абгрунтаванне тэзіса аб існаванні ў Рэспубліцы Беларусь самастойнай паўнаўвартаснай навукі аб культуры;

– раскрыццё разнастайнасці трактовак цэнтральнага для культуралогіі паняцця «культура» на розных гістарычных этапах развіцця грамадскай думкі;

– выяўленне культуралагічных ідэй і канцэпцый, якія фарміраваліся ў працэсе рэфлексій прадстаўнікамі беларускіх грамадскіх навук;

– назапашванне студэнтамі тэарэтычных ведаў, неабходных для апісання культуралагічных інтэнцый у беларускай сацыя-гуманітарнай спадчыне.

У выніку засваення тэм вучэбнага курса студэнт павінен *ведаць*:

– змест і сутнасць навуковых падыходаў да тлумачэння таго, як і чаму адбывалася станаўленне і развіццё імпліцытных культуралагічных ведаў;

– асноўныя культуралагічныя канцэпцыі і парадыгмы, якія ўзніклі ў пэўны перыяд у беларускай гуманітарыстыцы;

– дэтэрмінанты фарміравання экспліцытных культуралагічных ведаў;

– персаналіі айчыннай культуралогіі і іх унёсак у развіццё беларускай культуралагічнай думкі;

– кірункі сучасных культуралагічных даследаванняў;

умець:

– аналізаваць знешнія і ўнутраныя фактары станаўлення і развіцця беларускай культуралагічнай думкі;

– выяўляць культуралагічны дыскурс у разнастайнай сацыя-гуманітарнай спадчыне;

– вызначаць культуралагічную сутнасць, змест і сэнс розных літаратурных тэкстаў;

– даследаваць асноўныя тэарэтыка-метадалагічныя працы беларускіх культуролагаў;

– выкарыстоўваць метадалогію айчынных культуролагаў у сваёй навукова-даследчай дзейнасці.

Метады (тэхналогіі) навучання

Да эфектыўных педагагічных методаў і тэхналогій, якія садзейнічаюць далучэнню студэнтаў да пошуку і выкарыстання ведаў, набыццю вопыту самастойнага вырашэння задач, адносяцца:

– тэхналогіі праблемна-модульнага навучання;

– тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці;

– праектныя тэхналогіі;

– камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты і іншыя актыўныя формы і метады);

– метады аналізу канкрэтных сітуацый;

– гульнявыя тэхналогіі, у межах якіх студэнты ўдзельнічаюць у дзелавых, ролевых, імітацыйных гульнях і інш.

Для кіравання адукацыйным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай працы, вучэбна-метадычныя комплексы.

У мэтах фарміравання сучаснай сацыяльна-асобаснай і сацыяльна-прафесійнай кампетэнцыі выпускніка ў практыку правядзення семінарскіх заняткаў мэтазгодна ўкараняць метадыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

У адпаведнасці з вучэбным планам на выкладанне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя беларускай культуралагічнай думкі» ўсяго адведзена 136 гадзін, з якіх 52 гадзіны – аўдыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне гадзін па відах заняткаў наступнае: лекцыі – 28, семінары – 24. Рэкамендаваная форма кантролю – экзамен.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго	лекцыі	семінары
Уводзіны	2	2	
Тэма 1. духоўны патэнцыял старажытна-беларускай літаратуры	5	3	2
Тэма 2. Рэнэсансна-гуманістычныя ідэі мысліцеляў эпохі Адраджэння	7	3	4
Тэма 3. Культурасофія прадстаўнікоў Асветніцтва	7	3	4
Тэма 4. Фарміраванне экспліцытных культуралагічных ведаў у XIX ст.	7	3	4
Тэма 5. Выяўленне адметнасці духоўнай і матэрыяльнай культуры беларусаў у другой палове XIX – пачатку XX ст.	8	4	4
Тэма 6. Развіццё айчынай культуралагічнай думкі ідэолагамі нацыянальна-культурнага адраджэння	8	4	4
Тэма 7. Культуралагічны дыкурс у творчай спадчыне Якуба Коласа і Янкі Купалы	7	4	3
Тэма 8. Культуралогія – аснова гуманітарнага пазнання ў XX ст.	7	4	3
Тэма 9. Сучасная беларуская культуралогія: стан, перспектывы, праблемы	8	4	4
Разам...	52	28	24

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Уводзіны

Значэнне дысцыпліны «Гісторыя беларускай культуралагічнай думкі» ў падрыхтоўцы культуралагічных кадраў. Прадмет, змест, мэта і задачы, структура вучэбнага курса. Міжпрадметныя сувязі дадзенай дысцыпліны. Віды вучэбных заняткаў. Крыніцы інфармацыі па праблематыцы вучэбнай дысцыпліны. Формы кантролю. Характарыстыка асноўных катэгорый айчынай культуралогіі як навукі аб культуры. Беларуская культура як сукупнасць матэрыяльных, духоўных і сацыяльных каштоўнасцей. Паняцці «імпліцытныя» і «экспліцытныя» культуралагічныя веды. Дыскурсіўны аналіз і яго сутнасць.

Тэма 1. Духоўны патэнцыял старажытнабеларускай літаратуры

Каштоўнасныя ўстаноўкі маральнага выхавання асобы ў творах старажытнабеларускіх мысліцеляў. Асновы этыкетнай культуры Ефрасінні Полацкай. Выяўленне фактараў маральнага ўдасканалення асобы Кірылам Тураўскім, Кліментам Смаляцічам і Аўраміям Смаленскім: свабодны выбар чалавека, саборнасць, самавыхаванне, актыўнасць чалавека.

Рэлігія як носбіт ідэалаў выхавання і адукацыі. Важнейшыя палажэнні хрысціянскай этычнай дактрыны. Супрацьстаянне добра і зла, дабрадзеянасці і граху. Хрысціянскі гуманізм асветнікаў Сярэднявечча. Сафілагічнае разуменне свету. «Прытча аб чалавечай душы і целе» Кірылы Тураўскага як праграма маральнага выхавання чалавека.

Тэма 2. Рэнэсансна-гуманістычныя ідэі мысліцеляў эпохі Адраджэння

Увасабленне ідэі дыялагічнага характару беларускай культуры ў прадмовах Ф. Скарыны. Разуменне Ф. Скарынам патрыятызму і мовы як фундаментальных каштоўнасцей этнічнай культуры.

Наватарскія ідэі Сымона Буднага аб узаемаадносінах грамадзян і дзяржавы («Аб свецкай уладзе»). Адлюстраванне каш-

тоўнасцей дэмакратыі і свабоды ў працах С. Буднага. Крытычныя адносіны С. Буднага да тэалагічнага трансцэндэнталізму, пропаведзь чалавекабожжа («Аб апраўданні грэшнага чалавека перад Богам»).

Увасабленне карціны свету беларусаў, сімвала радзімы ў творах М. Гусоўскага. Ідэя М. Гусоўскага аб сувязі маральных каштоўнасцей чалавека з прыродным асяроддзем (паэмы «Песня пра зубра», «Новая і слаўная перамога над туркамі ў ліпені месяцы», «Жыццё і ўчынкi святога Гіацынта»).

Распрацоўка пытанняў сацыялізацыі Лаўрэнціям Зізаніям («Грамматіка словенска съвершенного искусства осьми частей слова...»), Васілём Цяпінскім, Мялеціям Сматрыцкім («Граматики славенския правильное синтагма»). Канцэпцыя свабоды Андрэя Волана («Пра палітычную або грамадзянскую свабоду»). Рэфармацыйна-гуманістычны пафас твораў Міхаіла Літвіна («Аб нормах татараў, літоўцаў і масквіцян»). Этнаграфічная спадчына Саламона Рысінскага.

Тэма 3. Культурасофія прадстаўнікоў Асветніцтва

Фарміраванне імпліцытных культуралагічных ведаў у філасофіі, гісторыі, літаратуры і мастацтве. Абгрунтаванне ідэі навуковага гістарызму ў творах К. Вырвіча («Паходжанне сучасных дзяржаў і народаў»), І. Капіевіча, Ф. Папроцкага, А. Нарушэвіча. Лука Залускі аб прыярытэце навукі пра чалавека і гуманістычным ідэале навукі («Агульная філасофія», «Практычная філасофія», «Тэарэтычная філасофія»). Тэарэтычныя асновы этыкі Язэпа Даманеўскага («Жыццё сельскае і гарадское», «Некаторыя эмблемы»). Лагічныя, метафізічныя і натуралістычныя аксіёмы розуму ў працах Андрэя Вішаватага («Аб рэлігii, згоднай з розумам»). Адлюстраванне рэнесансных і асветніцкіх ідэалаў у трактаце Казіміра Лышчынскага «Аб неіснаванні Бога».

Гомацэнтрычны светапогляд Сімяона Полацкага (казанне «Слова ў дзень Новага лета»). Інтэрпрэтацыя хрысціянскіх духоўных каштоўнасцей С. Полацкім. Экуменістычныя погляды С. Полацкага. Трактоўка хрысціянскай сімволікі ў працах С. Полацкага («Абед душэўны», «Вячэра душэўная»). Уклад С. Полацкага ў фарміраванне самабытнага ўсходняга тыпу барочнай культуры. Рэлігійна-хрысціянская эстэтычная канцэпцыя пры-

гожага і мастацтва С. Полацкага («Слова да шчырага іконнага пісання»).

Тэма 4. Фарміраванне экспліцытных культуралагічных ведаў у XIX ст.

Перадумовы складвання экспліцытных ведаў аб культуры. Змена арыенціраў пазнання: эмпірызм і рацыяналізм як аснова пазнання; маральная вера як апора маральнасці; рэабілітацыя розуму І. Кантам; новая трактоўка культуры Ф. Гумбальдтам; этнаграфічнае паняцце культуры; лінейна-прагрэсіўная парадыгма культуры; рамантычна-паэтычнае ўспрыманне жыцця і інш. Ажыўленне навуковага і грамадска-палітычнага жыцця ў Беларусі ў першай палове XIX ст.: адкрыццё Полацкай езуіцкай акадэміі, Віленскага ўніверсітэта; тайныя таварыствы; вывучэнне вуснай народнай творчасці.

Увасабленне аб'ектаў беларускай народнай культуры ў творчасці Адама Міцкевіча («Дзяды», «Пан Тадэвуш», «Гражына» і інш.). Мастакі вобраз суб'екта беларускай культуры ў творах А. Міцкевіча, Я. Чачота («Мышанка», «Навагрудскі замак», «Свіцязь-возера»). Адлюстраванне фальклору, абрадаў і звычаяў беларусаў у паэмах і баладах Томаша Зана («Табакерка», «Цыганка», «Твардоўскі»). Глыбокі гуманізм, патрыятызм і свабода як фундаментальныя каштоўнасці беларускай культуры (паводле Кастуся Каліноўскага). Абгрунтаванне ідэі талерантнасці Францам Савічам («Прынцыпы дэмакратызму», «Успаміны»). Канцэпцыя паслядоўнага і паступовага развіцця цывілізацыі Мацвея Лавіцкага («Погляд на хрысціянскі свет», «Варыяцыі»).

Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч – прадстаўнік культурна-асветніцкай плыні ў грамадскай думцы Беларусі. Імкненне да ўстаўлення гарманічных узаемасувязей у галіне культуры, маралі, нацыянальнага жыцця. Прынцып гарманічнага адзінства ў сферы маралі. Маральны характар ідэалу. Увасабленне аб'ектаў культуры штодзённасці ў творах В. Дуніна-Марцінкевіча («Залёты», «Пінская шляхта» і інш.). Культурна-асветніцкая праграма В. Дуніна-Марцінкевіча.

Сацыяльна-філасофскі і антрапалагічна абумоўлены тып суб'екта беларускай культуры ўвасоблены ў творах Янкі Лучыны. Выяўленне Я. Лучынай нацыянальнай ідэі (нацыянальны

светапогляд). Дэмакратычная і патрыятычная накіраванасць маральна-эстэтычнай пазіцыі Я. Лучыны («Вязанка»).

Гісторыка-філасофскае і мастацкае асэнсаванне этнагенезу і культурагенезу беларусаў Францішкам Багушэвічам («Дудка беларуская», «Смык беларускі»). Дэмакратычны характар эстэтыкі Ф. Багушэвіча. Народная культура як прадмет мастацкага адлюстравання ў творах Ф. Багушэвіча. Ідэя народнай свабоды і сцвярджэння права беларускага народа на сваю мову і духоўнае развіццё.

Тэма 5. Выяўленне адметнасці духоўнай і матэрыяльнай культуры беларусаў у другой палове XIX – пачатку XX ст.

Комплекснае параўнальна-гістарычнае даследаванне гісторыі беларускай мовы і літаратуры, дыялекталогіі, фальклору беларусаў Я. Ф. Карскім («Беларусы», тт. 1–3). Тэарэтычныя высновы даследаванняў Я. Ф. Карскага: абгрунтаваў нацыянальную самабытнасць беларусаў як самастойнага славянскага народа; паказаў багатую і арыгінальную культуру, старажытныя традыцыі беларусаў; вызначыў паходжанне беларускага народа, час фарміравання беларускай народнасці; акрэсліў этнічныя межы беларускага этнасу; ахарактарызаваў культурны стан плямён, якія склалі аснову беларускай народнасці, асвятліў этапы гісторыі беларускай мовы, яе спецыфічныя асаблівасці.

Адлюстраванне гістарычнай і этнаграфічнай асаблівасці суб'ектаў беларускай культуры ў працах П. В. Баброўскага («Матэрыялы для геаграфіі і статыстыкі Расіі, сабраныя афіцэрамі Генеральнага штаба Гродзенскай губерні»), А. Я. Багдановіча («Этнічны склад народаў славянскіх і рускіх»), А. Г. К. Кіркора («Этнаграфічны погляд на Віленскую губерню», «Беларускае Палессе», «Літоўскае Палессе»), К. П. Тышкевіча («Вілія і яе бераг»), Я. П. Тышкевіча («Апісанне Барысаўскага павета: статыстычнае, гаспадарчае, прамыслова-гандлёвае»), М. Я. Нікіфароўскага («Этнаграфічныя звесткі») і інш. Фальклорна-этнаграфічныя даследаванні П. А. Бяссонава («Беларускія песні»), У. М. Дабравольскага («Прыказка і загадка»), І. І. Насовіча («Легенды, паданні, быліны, байкі, анекдоты»), А. К. Сержпутоўскага («Прымхі і забабоны беларусаў-паляшучоў»), М. Федароўскага («Люд беларускі»), П. М. Шпілеўскага («Беларускія народныя павер'і»), П. В. Шэйна («Беларускія

народныя песні») і інш. Вынікі навуковых даследаванняў: сфарміравалася айчынная фалькларыстыка як навука пра славесную народную творчасць беларускага народа; вызначаны спецыфічныя рысы вуснай народнай творчасці беларусаў, заканамернасці яе развіцця, жанравыя асаблівасці; высветлена ўзаемасувязь фальклору і літаратуры, месца і роля народнай творчасці ў развіцці нацыянальнай культуры; адзначана спалучэнне калектыўнага і асабістага ў творчай дзейнасці майстроў фальклору.

Тэма 6. Развіццё айчыннай культуралагічнай думкі ідэолагамі нацыянальна-культурнага адраджэння

Сацыякультурная канцэпцыя І. У. Канчэўскага (Абдзіраловіча) у філасофскім эсе «Адвечным шляхам: Даследзіны беларускага светапогляду»: адметнасці культурагенезу беларусаў; дзяржаўная незалежнасць як агульначалавечы ідэал; беларуская сацыяльна-эканамічная ідэя. Праблемы нацыянальна-культурнага адраджэння ў працах А. І. Цвікевіча: адметнасці фарміравання грамадска-палітычнай думкі ў Беларусі; станаўленне самасвядомасці і развіцця дзяржаўнасці беларускага народа.

Сістэматызаваны комплексны аналіз гісторыі беларускай культуры М. А. Багдановічам. Выяўленне і ўзбагачэнне паэтам багатых культурных традыцый беларускага народа («Старая Беларусь», «Старая спадчына»). Распрацоўка М. Багдановічам шэрагу метадалагічных і культурна-гістарычных пытанняў спадчыны беларусаў. Вызначэнне ролі праваслаўнай, каталіцкай і ўніяцкай царквы ў духоўным жыцці беларускага народа. Абгрунтаванне М. Багдановічам ключавых паняццяў, стасаваных да нацыянальна-культурнага развіцця ў працы «Беларускае адраджэнне»: «беларуская культура», «беларускі народ», «беларуская нацыя», «беларуская мова», «нацыянальная свядомасць» і інш. Канцэпцыя адкрытасці беларускай культуры на сусветную цывілізацыю. Выяўленне ўплыву на дынаміку беларускай культуры знешніх дэтэрмінантаў.

Тэарэтычнае абгрунтаванне грамадскага прызначэння беларускай культуры М. І. Гарэцкім («Гісторыя беларускай літаратуры»). Акрэсленне праблем духоўнага сталення беларускай нацыі, глыбінных гісторыка-культурных патэнцый беларускага народа («Развагі і думы», «Наш тэатр»). Вызначэнне М. Гарэц-

кім звышзадачы беларускіх культурна-адраджэнскіх сіл. Культуратворчая дзейнасць М. Гарэцкага.

Роля Інстытута беларускай культуры ў станаўленні айчынай культуралагічнай думкі (1922–1929). Навуковая дзейнасць Я. Ю. Лёсіка, С. М. Некрашэвіча, М. М. Шчакаціхіна і інш.

Тэма 7. Культуралагічны дыскурс у творчай спадчыне Якуба Коласа і Янкі Купалы

Асэнсаванне першавытокаў беларускай культуры, спасціжэнне яе самабытнага характару, сутнасці этнанацыянальнага духу, месца і ролі інтэлігенцыі і сялянства як суб'ектаў культуры ў грамадскім працэсе Я. Купалам («Вера і нацыянальнасць», «Справа незалежнасці за мінулы год» і інш.). Асаблівае прадчуванне сутнасных працэсаў, феноменаў і з'яў беларускай культуры Я. Купалам («Тутэйшыя»). Разуменне Я. Купалам беларускай мовы як асноўнага выніку і сродку культуры, матэрыялізаванага думання, выяўлення ступені развіцця нацыі («Ці маем мы права выракацца роднай мовы»).

Выяўленне Я. Купалам сутнасці беларускага адраджэння як заканамернага эканамічнага, палітычнага і сацыякультурнага развіцця Беларусі («Больш самачыннасці», «Чаму плача песня»). Вызначэнне стратэгіі адраджэння Я. Коласам («Вялікія грандыёзныя задачы», «Ліст да маладнякоўцаў»). Распрацоўка праблем культурнай памяці, этнакультурнай ідэнтыфікацыі, ментальнасці, нацыянальнай самасвядомасці, духоўных ідэалаў беларусаў Я. Коласам.

Інтэрпрэтацыя зместу, форм, сродкаў, метадаў інкультурацыі, ролі агентаў і сацыяльных інстытутаў інкультурацыі Я. Коласам («Методыка роднай мовы», «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» і інш.). Беларуская мова як сродак фарміравання этнічнага светапогляду асобы, развіцця яе мыслення, эстэтычнага густу, крэатыўнасці («Шануйце і любіце сваю родную мову»).

Мастацкія і публіцыстычныя творы Я. Коласа і Я. Купалы як культуралагічная мадэль літаратурнага тэксту і феномен сацыяльных камунікацый і крыніц культуралагічнай інфармацыі. Увасабленне ў іх мастацкіх тэкстах каштоўнасцей, норм, значэнняў, ідэалаў, сімвалаў і сэнсаў, архетыпаў і артэфактаў этнанацыянальнай духоўнай і матэрыяльнай культуры. Асэнса-

ванне творцамі найбольш рэпрэзентатыўных аўтэнтчных духоўных і прадметных форм культуры беларускага народа.

Тэма 8. Культуралогія – аснова гуманітарнага пазнання ў ХХ ст.

Паняцце «культура» як метакатэгорыя сучасных сацыяльна-гуманітарных навук. Вызначэнне ролі культуры ў фарміраванні і творчай самарэалізацыі асобы.

Даследаванне глыбінных працэсаў пераемнасці, змен, узбагачэння духоўных асноў беларускага грамадства супрацоўнікамі акадэмічных інстытутаў.

Сістэмнае вывучэнне культуры першабытнага грамадства навукоўцамі Інстытута гісторыі АН БССР (У. Д. Будзько, А. Г. Калечыц, А. Р. Мітрафанаў, К. М. Палікарповіч, Л. Д. Побаль і інш.).

Распрацоўка актуальных праблем тэорыі і гісторыі мастацкай культуры ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору (В. К. Бандарчык, Л. Н. Дробаў, З. Я. Мажэйка, М. С. Казар, А. С. Фядосік, М. М. Яніцкая і інш.). Выяўленне заканамернасцей сацыякультурнага развіцця беларускімі філосафамі (Я. М. Бабосаў, А. С. Майхровіч, С. А. Падокшын і інш.).

Інтэрпрэтацыя літаратурных тэкстаў як культурнай прасторы беларускімі літаратуразнаўцамі (У. В. Гніламёдаў, В. П. Жураўлёў, В. А. Каваленка, М. М. Мушыньскі, М. А. Тычына, Т. І. Шамякіна і інш.). Выяўленне ўзаемасувязі і ўзаемадзеяння беларускай мовы і культуры мовазнаўцамі (А. І. Падлужны, М. Р. Суднік, Ф. М. Янкоўскі, М. С. Яўневіч і інш.). Станаўленне айчыннай сістэмы культуралагічнай адукацыі. Культуратворчая і навуковая дзейнасць навукоўцаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута і Мінскага інстытута культуры (Г. І. Барышаў, М. М. Грынчык, Р. Б. Смольскі, Ю. М. Чурко, В. Л. Яканюк і інш.).

Тэма 9. Сучасная беларуская культуралогія: стан, перспектывы, праблемы

Неабходнасць сістэматызацыі і абагульнення фактычнага матэрыялу аб культуры, назапашанага сацыяльна-гуманітарнымі навукамі, як фактар далейшага развіцця айчыннай культура-

логіі. Выпрацоўка ўласных культуралагічных метадалагічных прынцыпаў і ўстановак беларускімі навукоўцамі (У. М. Конан, М. І. Крукоўскі, М. А. Мажэйка, В. У. Пазнякоў, У. Д. Розенфельд, А. І. Смолік, Я. С. Яскевіч і інш.). Арганізацыя ведаў аб артэфактах у цэласную сістэму (С. У. Данскіх, І. В. Марозаў, У. П. Скараходаў, Ю. В. Чарняўская і інш.). Даследаванне дынамікі і базавых кампанентаў каштоўнасных арыентацый суб'ектаў культуры ва ўмовах трансфармацыі сацыякультурнага асяроддзя (І. М. Варановіч, В. Л. Гуцько, Л. К. Кухто, Л. М. Мажэйка, А. Э. Салікаў, С. З. Семярнік, А. А. Спірына і інш.). Выяўленне ролі і месца ў структуры культурнага арганізма этыкі і рэлігіі, іх узаемаадносін як сэнсаўтваральнага прынцыпу вобраза і стылю культуры (І. У. Вараб'ёва, І. М. Каган, Э. А. Мазько, А. А. Суша, І. І. Трацяк і інш.). Аналіз аксіялагічных і структурных асноў мастацкай культуры (Л. С. Кажухоўская, У. Ф. Мартынаў, Э. А. Усоўская, А. А. Чучвага, І. М. Шумская і інш.).

Афармленне навуковых цэнтраў па даследаванні праблем тэорыі і гісторыі культуры: БДУ, БДУ культуры і мастацтваў, Беларускі інстытут праблем культуры (цяпер – Інстытут культуры Беларусі), Гродзенскі ўніверсітэт імя Я. Купалы, Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы.

Фарміраванне і развіццё вышэйшай культуралагічнай адукацыі ў Беларусі. Паслядыпломная культуралагічная адукацыя і яе формы: магістратура, аспірантура, дактарантура.

Манаграфічная і вучэбна-метадычная літаратура, аўтарамі якой з'яўляюцца беларускія культуролагі.

Перыядычныя выданні па праблемах тэорыі і гісторыі культуры: часопісы, зборнікі навуковых матэрыялаў.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *История культурологии* / под ред. А. П. Огурцова. – М. : Гардарики, 2006. – 383 с.

2. *Конан, В. М.* Проблемы искусства и эстетики в общественной мысли Белоруссии начала XX в. / В. М. Конан. – Минск : Беларус. навука, 1985. – 198 с.

3. *Мысліцелі і асветнікі Беларусі* : энцыкл. даведнік / Беларус. энцыкл. ; Б. І. Сачанка (гал. рэд.) [і інш.] ; маст. Э. Э. Жакевіч. – Мінск : БелЭн, 1995. – 671 с.: іл.

4. *Падокшын, С. А.* Філасофская думка эпохі Адраджэння ў Беларусі: Ад Францыска Скарыны да Сімяона Полацкага / С. А. Падокшын; навук. рэд. А. С. Майхровіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1990. – 283 с.

5. *Смолік, А. І.* Культура Беларусі XI–XIX стст. : навук. даведнік / А. І. Смолік. – Мінск : Беларус. ун-т культуры, 1998. – 182 с.

6. *Смолик, А. И.* Белорусская культурология как научная дисциплина: становление и развитие / А. И. Смолик // Искусство и культура. – 2011. – № 1. – С. 83–89.

7. *Смолік, А. І.* Сутнасць і сэнсы культуры / А. І. Смолік // Культуралогія: тэорыя культуры : вучэб. дапам. / А. І. Смолік, Л. К. Кухто. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – С. 7–26.

Дадатковая

1. *Булахов, М. Г.* Евфимий Федорович Карский: жизнь, науч. и обществ. деятельность / М. Г. Булахов; под ред. В. И. Борковского. – Минск : Изд-во БГУ, 1981. – 271 с.

2. *Гніламёдаў, У.* Янка Купала : Новы погляд / У. Гніламёдаў. – Мінск : Новая асвета, 1995. – 174 с.

3. *Дасаева, Т. М.* Летапіс жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага / Т. М. Дасаева. – Мінск: Навука і тэхніка, 1993. – 87 с.

4. *Кравкин, В. И.* Гносеология культуры (К постановке проблемы) / В. И. Кравкин // Искусство и культура. – 2011. – № 1. – С. 107–117.

5. *Лойка, А.* Максим Багданович / А. Лойка. – Минск, 1966. – 333 с.

6. *Мушынскі, М.* Якуб Колас: Летапіс жыцця і творчасці / М. Мушынскі. – Минск : Маст. літ., 1982. – 543 с.

7. *Смолік, А. І.* Духоўная культура / А. І. Смолік // Культуралогія: тэорыя культуры : вучэб. дапам. / А. І. Смолік, Л. К. Кухто. – Минск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – С. 43–65.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКМ

Вучэбнае выданне

**ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ
КУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ ДУМКІ**

*Вучэбная праграма
на спецыяльнасці 1-21 04 01 Культуралогія (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-21 04 01-01 Культуралогія
(фундаментальная) спецыялізацыі 1-21 04 01-01 01
Тэорыя і гісторыя культуры*

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар А. У. Гіцкая

Падпісана ў друк 2012. Фармат 60x84¹/₁₆.
Папера пісчая № 2. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 0,98. Ул.-выд. арк. 0,63. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
ЛІ № 02330/0003939 ад 19.05.2011.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ